

ПРЕПОРЪКИ

ПО ОТНОШЕНИЕ НА ВЪВЕЖДАНЕ МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

ОТ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТ ЧУЙ ДЕТЕТО - СТАВА ЛИ ПРАВОСЪДИЕТО ПРИЯТЕЛСКО?

Въведение

Директивата от 25 октомври 2012 г., установяваща минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, трябва да бъде въведена от всички страни-членки преди 16 ноември 2015 г. Тази директива съдържа няколко нови разпоредби, чието съдържание и обхват трябва да бъдат внимателно разгледани преди действителното им прилагане в националното право на страните-членки на Европейския съюз.

Понастоящем законодателните рамки на страните-членки предвиждат различни перспективи за развитие по въпросите за правата на жертвите в зависимост от съществуващите права.

Основната цел на Директивата за жертвите е да гарантира, че специфичните нужди на жертвите от подкрепа ще бъдат взети под внимание, нещо, което трябва да бъде извършено с помощта на **индивидуална оценка** (виж по-долу) и с **подход на участие по отношение на правата на информиране, на подкрепа, на закрила и на спазване на процесуалните права**.

Член 22 от Директивата, носещ заглавие „Индивидуална оценка на жертвите с цел установяване на специфичните им нужди от защита“, подчертава един основен аспект от Директивата за жертвите, а именно изискването жертвите да бъдат разглеждани индивидуално и според всеки отделен случай. Той подчертава необходимостта от индивидуална оценка за определяне на специфичните нужди, а именно нуждата от специални

мерки в рамките на наказателното производство, или специфичният подход към децата жертви (в съответствие с членове 1, 23 и 24 от Директивата).

Като имаме предвид, че прегледът на ситуацията в страните, чиито представители участваха в проект „Чуй детето – става ли правосъдието приятелско”, който показва, в различна степен, необходимост от подобряване на нормативната рамка и на практиката за гарантиране на правата на децата, жертви на престъпления и /или насилие,

Като се основаваме на разбиране за интегриран подход, който обединява прилагане на мерки, услуги и дейности от областите на закрила, правосъдие, здравеопазване, рехабилитация, образование, около случая на дете, жертва на престъпление и /или насилие, в зависимост от идентифицираните в оценката нужди и в името на неговия най-добър интерес,

Като приемаме, че интегрираният подход, според нас е набор от междусекторни интервенции, базирани на правата на детето, жертва на престъпление и/или насилие за информиране, участие, недискриминация, изразяване на мнение, на закрила, адаптирани към неговите възраст, език, специфични особености,

Като се основаваме на разбирането, че прилагането на интегрирания подход като набор от междусекторни интервенции зависи от индивидуалната оценка на детето, която:

- идентифицира нуждите му от закрила, когато има риск за сигурността му, риск от повторна виктимизация, сплашване или манипулиране, за което отговорността е на системите за закрила и подкрепа на деца в риск;
- идентифицира нуждите на детето, за да бъде чуто, т.е. нуждите му свързани с участие в правосъдни процедури без риск от вторична виктимизация. Отговорност за осигуряване на тези мерки носи правосъдната система във всяка страна в партньорство със системите за социални услуги, здравеопазване, местни власти и НПО;
- идентифицира нуждите от лечение, възстановяване, които следва да бъдат посрещнати от координирани действия на социалните, здравни и образователни системи,

Като имаме предвид, че анализът на ситуацията в страните, чиито представители участваха в проект „Чуй детето – става ли правосъдието приятелско” показва необходимост от специални усилия за въвеждане на индивидуална оценка,

Като се обединяваме около разбирането, че гарантирането на правата на детето, жертва на престъпление и/или на насилие, поставянето на неговия най-добър интерес като висш принцип, изисква системно и настойчиво прилагане на междуйнституционален и мултидисциплинарен подход, който да интегрира усилията на всички ангажирани страни, структури и сектори на държавата. Става дума за въвеждане на екипна работа около всеки индивидуален случай и неговото управление през целия период от сигнализиране до възстановяването на детето от последиците,

Като имаме предвид постигнатото в проект „Чуй детето-става ли правосъдието приятелско?“ в областта на изработване и пилотиране на индивидуална оценка, която да осигури интегриран подход към детето жертва,

Ние препоръчваме:

Препоръка №1

Да се наблюдава и подкрепя смисловото въвеждане на промени в политиките, нормативната уредба и практиката във всяка от страните членки на ЕС.

1.1. Като се има предвид, че всяка от страните членки има различен опит и напредък по въвеждането на промени в политиките си и в нормативната уредба, е необходимо на европейско ниво да се изведат критерии за анализ и наблюдение на смисловото прилагане на изискванията на Директивата в страните членки.

1.2. На национално ниво препоръчваме към всички страни подобряване на прилагането на съществуващата нормативна уредба, както и подобряване на тази нормативна уредба така, че да бъде въведен мултидисциплинарен подход, което според нас продължава да изисква реален ангажимент на структурите на всяка от държавите, особено в България и Румъния.

1.3. Необходимо е да се предприемат действия във всяка от страните на национално и местно ниво за разпознаване и ангажиране на различните сектори със закрилата на децата и техния най-добър интерес така, че системата за закрила да интегрира в себе си практики на дружелюбно към детето правосъдие, на специализирани социални услуги, здравеопазване, образование.

1.4. На местно ниво е необходимо преминаване от общо споразумяване за съвместни действия към приемане на протокол с ясни ангажименти, стъпки и процедури на действие на всяка от ангажираните страни. Тези протоколи следва да гарантират междусекторно взаимодействие и водене на случая през целия период от сигнал за престъпление или насилие до приключване на всички правосъдни процедури и възстановяването на детето.

1.5. Мултидисциплинарният и мултиинституционалният подход изискват работа в екип. Работата в екип на всички участници е следователно необходима за да се погледне ситуацията от различни страни и да се даде сметка за цялостния обхват на нуждите на детето, за да му се гарантират координирани и последователни грижи. С тази цел е необходимо именно организирането на съвместни обобщителни срещи.

1.6. Работата в условия на мултидисциплинарност позволява на професионалистите да опознаят взаимно компетенциите и ролите си. Тази мултидисциплинарност също е и опознаване на взаимното допълване, което спомага за по-добрия подход към нуждите на децата жертви. Мултидисциплинарността, която е основен инструмент за съгласуваността на индивидуалната оценка, позволява да се изработи една обща за всички клинична картина.

Препоръчително е за групата от професионалисти, работещи с едно дете жертва, да работят в условия на мултидисциплинарност.

Препоръка №2

Важно е при въвеждане на минимални стандарти за защита на жертвите на престъпления да се стъпи на съществуващите ресурси и добри практики. Във всяка европейска страна има ресурси и добри практики в областта на закрила на детето, на участие на дете в правни процедури, на превенция на насилието, на грижи и подкрепа за справяне с последиците от престъпление и насилие.

2.1. На европейско ниво да продължат усилията за идентифициране и разпространение на добри практики на гарантиране на правата на децата, жертви на престъпления и /или на насилие, на интегриран подход за закрила на децата. Да продължат практиките на стимулиране на обмена и дискусиата между различните страни за непрекъснато обновяване и повишаване на качеството на „минималните стандарти” за защита на правата на уязвимите жертви.

2.2. На национално ниво във всяка страна би трябвало да има механизъм тези практики да бъдат разпознати, идентифицирани като добри и ползвани като ресурси за постигане на промяна. Такива практики са координационни протоколи и споразумения за взаимодействие в различни европейски страни (Италия, България, Франция, Румъния, Северна Ирландия, Финландия), изграждане на дружелюбна среда за изслушване на деца (Италия), в неутрални на правосъдието структури като болници (Франция, Румъния), центрове за социални услуги, (България). На национално ниво е необходимо преминаване от пилотни проекти за дружелюбно към децата правосъдие към мултиплициране на практиките и осигуряването им за всички деца, жертви на престъпления и/ или на насилие.

2.3. На местно ниво е необходимо въвеждане на идентифицирани добри практики, в зависимост от специфичните нужди на децата.

Препоръка №3

Смятаме, че обучението на специалистите от различните сектори следва да се определя от приети минимални стандарти за компетенции на всички, които работят с деца жертви на насилие.

3.1. Систематизиране на началното обучение по откриването, грижата за проявите на тормоз, виктимологията за всички професионалисти, които могат да бъдат свързани с децата жертви: медицински сестри, лекари, възпитатели, социални асистенти, консултанти по социална и семейна икономика, психолози, следователи, магистрати, адвокати и други лица, работещи с децата.

3.2. Развиване на постоянно и мултидисциплинарно обучение. Всяка държава членка да гарантира устойчивост на провеждането на мултидисциплинарни и междусекторни обучения по отношение на правата и защитата на жертвите на престъпление, както и на ефективното взаимодействие. На този етап по-често отделните ведомства, министерства и обучителни структури провеждат междусекторни обучения в рамките на пилотни практики или проекти. На европейско ниво могат да се идентифицират и мултиплицират добри модели за мултидисциплинарни и междусекторни обучения за координация и ефективно взаимодействие, етика, информиране на жертвите за правата им и възможностите за подкрепа, и да се насърчат държавите-членки да изградят устойчиви модели и практики за междусекторни и мултидисциплинарни обучения.

3.3. Осигуряване на обучение и на продължаваща подкрепа на местните екипи за взаимодействие при случаи на насилие или престъпление над деца.

Препоръка №4

Необходимо е да се подобрят практиките на информиране на детето и неговото семейство за правата на детето, така че да включват:

- информиране за правото на оценка, правото на специални мерки за защита, правото да участва и да бъде чуто от системата на правосъдие, както и за правата за закрила и подкрепа;
- информиране за правата във всички етапи на правосъдието и на управлението на случая на детето;
- информиране по начин, разбираем за детето и неговите близки.

4.1. На европейско ниво, според нас следва да продължат усилията чрез европейските програми за идентифициране и развитие на добри практики на информиране на децата и техните семейства и за прилагането им на национално ниво.

4.2. На национално ниво всяка от страните е необходимо да анализира и прегледа своите практики за информиране на децата и техните семейства за техните права и да планира и реализира специални действия за тяхното подобряване.

4.3. На местно ниво чрез въвеждане на интегриран подход следва да се гарантира адекватно информиране за правата на детето във всички етапи на интегрирания подход за водене на случая.

Препоръка № 5

Смятаме, че е необходимо да се направят сериозни усилия за въвеждане/използване на индивидуалната оценка на дете, жертва на престъпление и /или насилие както в наказателното производство във всяка от страните членки, така и във всички правни процедури.

5.1. На европейско ниво има нужда от усилия за изясняване на разбиранията за оценка на случай на жертва на престъпление и или насилие. В различните страни има различни разбираня и продължава да има конфузия в тази сфера.

5.2. На национално ниво ангажираните институции следва да имат предвид, че оценката на случая на дете, жертва на престъпление, е процес, а не еднократен акт. Важно е спешно да се гарантира нормативно и на практика реалното изработване на първоначална оценка. Тази оценка би трябвало да бъде изготвена възможно най-рано, което означава, полицията и службите по закрила да изискат да се изготви непосредствено след информиране на детето за правата му, преди предприемане на каквито и да било действия по разследване, подкрепа, закрила. Тя би трябвало да оцени състоянието, готовността и нуждите от специални мерки за защита за да участва в правни процедури, както и нуждите му от закрила във връзка с риска от продължаване на престъплението, от сплашване или манипулиране. Последващата клинична оценка е насочена към нуждите от психично възстановяване от травмите и последиците от преживяното престъпление и/или насилие.

5.3. На местно ниво е необходимо ясно определяне на ангажиментите за искане на оценка, за нейното осигуряване като процес през целия период на управление на случая. Ангажимент за искане на оценка би трябвало да имат компетентните органи по управление на случай на дете в риск и компетентния орган по разследване. Изготвянето на оценката следва да се основава на информация от всички ангажирани институции, и да е дело на мултидисциплинарен екип. Необходимо е подобряване на системата за събиране на данни и за проследяване на случаите на деца жертви и/или свидетели на престъпления с цел идентифицирането на най-добрите отговори във връзка с управлението и предотвратяването на случаите на насилие, извършени спрямо детето.

5.4. Необходимо е приемане на национално и местно ниво на базирана на познанието методология на индивидуалната оценка на дете, жертва на престъпление и/или на насилие. За да бъде извършена индивидуална оценка на детето жертва, се препоръчва приемането на обща рамка, отчитаща нуждите на едно дете, рамка, която ще позволи да сме сигурни, че всяка нужда на детето е взета под внимание и оценена. Препоръчва се вземането под внимание на нуждите на детето жертва да бъде пътеводната линия през целия период на административното и съдебно производство.

5.5. В случай на оставяне на жалба без последствие или на прекратяване на съдебното производство се препоръчва да бъдат преразгледани нуждите на детето жертва и да му се даде друг отговор, който би могъл да бъде възможен както според гражданското право, така и в образователен, психологически или друг план.

5.6. За да се отстранят сегашните пропуски, дължащи се на липсата на общ инструмент, се препоръчва въвеждането на единна референтна методика за извършването на оценките.

5.7. Съдебните производства могат да бъдат много дълги, а нуждите на детето се променят с времето. Би било опасно да се остане само с единствената оценка от началото на съдебното производство. Заради това трябва да бъде направена нова оценка в хода на разследването или съдебното преследване. Липсата на координация между изслушването на детето, експертите,

социално-образователното и психологическо ориентиране могат да предизвикат нови травми у детето.

5.8. Препоръчително е да се извърши оценка на социалния живот на детето, на семейството и на обкръжението му, за да се определи дали семейната и обществена среда са рискови за детето и съответно то да бъде отделено от тях или да се определят нуждите от помощ. Нуждата от грижи - препоръчително е да се изготви протокол за грижи в съответствие с нуждите на детето жертва и медицинска грижа, съобразена с личността на последното. Нуждата от запазване на ориентирите му - препоръчително е да се направи оценка на училищното ниво на детето, за да се определи дали има промяна в поведението, в резултатите или дали детето е изправено пред специфични затруднения.

Препоръка № 6

Необходимо е да се осигури участие на децата при вземане на всяко решение, което ги засяга. Участието на децата и правото им да изразяват мнение по всички важни въпроси, свързани с живота им, е принцип, който би следвало да се приложи и гарантира и при децата, пострадали от престъпления.

6.1. На европейско ниво е необходимо да се гарантира обмен на добър опит и практики за ефективно включване на пострадалите деца и техните близки във взимането от съответните органи на решения, свързани с живота им и конкретно участието им в правни процедури.

6.2. На национално ниво е необходимо да се стимулират страните-членки да приложат тези модели, идентифицирани като добри за детско участие, в националните си политики и практики за мониторинг и оценка на системите и особено на правораздавателната система.

6.3. На национално ниво като важна част от системата за мониторинг и контрол на качеството за гарантиране на правата, подкрепа и защитата на децата, жертви на престъпления, трябва да се предвидят и възможности за участието на децата, преминали през системата. Това може да се случи чрез въвеждане на различни подходи за оценка и събиране на обратна връзка от пострадалите деца и техните родители.

Препоръка №7

Подготовката и разпитът на дете, жертва или свидетел на престъпление, следва да се извършва по акредитирана методика, базирана на познание и приета от компетентните органи на национално и на местно ниво.

7.1. На европейско ниво следва да се стимулира създаването на ресурсен фонд за добри практики за подготовка и разпит на дете.

7.2. На национално ниво следва да има приета от системата за закрила и от системата за правосъдие методика за подготовка и разпит на дете, жертва на престъпление и/или насилие.

7.3. На местно ниво трябва да има осигурен контрол по прилагане на приета методика за подготовка и разпит на дете, жертва на престъпление и/или насилие.

Препоръка №8

Необходимо е осигуряване на терапевтична, психотерапевтична и психо-социална подкрепа на всяко дете, жертва на престъпление и/или насилие.

8.1. На европейско ниво е необходимо да се осигури ресурс от добри практики за осигуряване на терапевтична, психотерапевтична и психо-социална подкрепа на всяко дете, жертва на престъпление и/или насилие.

8.2. На национално ниво е необходимо ангажиране на здравната система за осигуряване на достъп до терапевтична, психотерапевтична и психо-социална подкрепа на всяко дете, жертва на престъпление и/или насилие и семейство му.

8.3. На местно ниво е необходимо създаване на ресурси за осигуряване на терапевтична, психотерапевтична и психо-социална подкрепа на всяко дете, жертва на престъпление и/или насилие и семейството му.

Препоръка № 9

Гарантиране на справедливо правосъдие чрез система за мониторинг и оценка на провежданите правни процедури с участие на деца, пострадали от престъпления.

9.1. На европейско ниво е необходимо да се създаде възможност за обмен на добри практики и модели за мониторинг и оценка на правосъдието с цел гарантиране на качеството на правораздавателните системи. Този мониторинг е необходим, за да гарантира в правораздавателната система непрекъснато подобряване на провеждането на разпитите на деца по подход, адаптиран към потребностите на детето.

9.2. На национално ниво е необходимо да се стимулират държавите-членки да въвеждат системи за мониторинг и оценка на качеството на правораздаването и особено на провеждането на правни процедури с участието на деца, информирането им за правата и спазването на правата им в целия процес на правораздаване, включително от първия контакт със системата.